

**VANTAAN
AIKUISOPISTO**
Vanda vuxenutbildningsinstitut

VANTAAN AIKUISOPISTON LUKUTAITOKOULUTUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

Sisällysluettelo

1. Lukutaitokoulutuksen järjestämisen lähtökohdat	2
1.1 Kohderyhmän kuvaus	2
1.2 Yhteistyö eri tahojen kanssa	3
2. Aikuisten maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksen toteuttaminen Vantaan aikuisopisto..	5
2.1 Koulutuksen laajuus ja kesto	5
2.2 Oppimiskäsitys, oppimisympäristö, työtavat ja toimintakulttuuri	5
2.2.1 Oppimiskäsitys.....	5
2.2.2 Oppimisympäristö	6
2.2.3 Työtavat ja toimintakulttuuri.....	7
3. Lähtötason arviointi ja opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta	9
3.1 Lukutaidon määrittelyä	9
3.2 Lähtötason arviointi	10
3.3 Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta	11
4. Lukutaitokoulutuksen yleiset tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet	13
4.1 Lukemisen ja kirjoittamisen opettaminen	14
4.2 LUKU 1 Alkavan lukutaidon moduuli (150–200 tuntia)	15
4.3 LUKU 2 Kohti kehittyvää lukutaitoa (150–200 tuntia)	18
4.4 LUKU 3 Kohta sujuvaa peruslukutaitoa (150–200 tuntia)	21
4.5 LUKU 4 Harjoitellaan monilukutaitoa (100–150 tuntia)	24
5. Ohjauksen ja jatko-ohjauksen tavoitteet lukutaitokoulutuksessa, opiskelijan tukeminen ja tuen järjestäminen	29
5.1 Ohjaus koulutuksen alussa	29
5.2 Ohjaus koulutuksen aikana	29
5.3 Ohjaus koulutuksen lopussa	31
6. Arviointi lukutaitokoulutuksessa	32
6.1 Oppimisen arviointi ja palautteen antaminen koulutuksen aikana	32
6.2 Oppimisen arviointi koulutuksen päättyessä ja annettavat todistukset	33
LIITE 1 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	34
LIITE 2 Lähtötasoarviointilomake	36
LIITE 3 Todistusmalli	37
LIITE 4 Arviointitaulukko todistusta varten	38

1. Lukutaitokoulutuksen järjestämisen lähtökohdat

Lukutaitokoulutus on tarkoitettu kotoutumisen tueksi sellaisille maahanmuuttajille, joilla ei ole omassa kotimaassaan tai muualla ollut mahdollisuutta saada riittävästi koulutusta ja yleissivistystä, jotta he voisivat selviytyä suomalaisen yhteiskunnan asettamista haasteista opiskelulle, työssäkäynnille sekä käytännön arjen toiminnoille. Aikuisten lukutaitokoulutuksessa opiskelijan kuunteleminen ja hänen aikuisuutensa huomioiminen ja arvostaminen ovat koulutuksen onnistumisen perusedellytyksiä.

1.1 Kohderyhmän kuvaus

Vantaan aikuisopiston lukutaitokoulutus on tarkoitettu opiskelijoille, joiden eteneminen koulutuspolulla ja työelämässä on ollut haasteellista vähäisen luku- ja kirjoitustaidon (myös omalla äidinkielellään), vähäisen opiskelutottumuksen, puutteellisen latinalaisten kirjainten tuntemuksen tai oppimisvaikeuksien tai oppimista estävien kokemusten takia. Opiskelijat voivat olla elämäntilanteesta tai iästä riippuen nuoria, työssäkäyviä, työttömiä, kotivanhempia ja ikääntyviä. Vantaan aikuisopiston järjestämän lukutaitokoulutuksen kohderyhmiä ovat seuraavat:

- 1) opiskelijat, jotka tarvitsevat joustavia ja/tai osa-aikaisia opiskelumahdollisuuksia
- 2) opiskelijat, jotka hyötyisivät toiminnallisista tavoista opiskella lukutaitoa ja kieltä
- 3) opiskelijat, jotka tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon koulutusta sekä suomen kielen opetusta, jossa huomioidaan opiskelijoiden puutteellisen koulunkäynnin vaikutus oppimiseen ja kotoutumiseen
- 4) kotona pieniä lapsia hoitavat vanhemmat/huoltajat, joille ei ole ollut aikaisemmin tarjolla riittävästi joustavia opiskelumahdollisuuksia
- 5) seniori-iässä Suomeen saapuneet maahanmuuttajat, joilla ei ole aikaisempaa opiskelukokemusta ja joille on vaikea saavuttaa oppimistavoitteita perinteisissä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksissa
- 6) nuoret ja aikuiset, joilla on vähäinen koulutustausta ja mahdollisesti erilaisia oppimisen ongelmia

- 7) työssäkäyvät lukutaito-opetusta tarvitsevat henkilöt, joiden on vaikeaa irrottautua kokopäiväiseen opiskeluun, sen sijaan he voivat joustavasti osallistua koulutukseen iltaisin ja viikonloppuisin

1.2 Yhteistyö eri tahojen kanssa

Vantaan aikuisopisto lukutaitokoulutuksen järjestäjänä tekee tiivistä yhteistyötä valtionhallintoa edustavien tahojen, työ- ja elinkeinotoimiston, Testipisteen, yrittäjien, työnantajien, kouluttajien, Vantaan kaupungin toimialojen, järjestöjen, vapaaehtoissektorin, Kansalaisopistojen liiton ja muiden vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa. Yhteistyön tavoitteena on tukea opiskelijaa hänen kokonaisvaltaisessa kotoutumisessaan ja ohjata opinnoissa.

Testipisteen kanssa tehdään tärkeää yhteistyötä ennen lukutaitokoulutuksen alkamista. Jos lähtötasoarviointiin tuleva asiakas on jo käynyt Testipisteen kielitaitoarvioinnissa, tehdään lähtötasoarviointi Testipisteen kartoitustietojen pohjalta.

Työ- ja elinkeinotoimiston virkailijoiden kanssa pidetään säännöllisiä työkokouksia, joissa pohditaan ajankohtaisia lukutaitokoulutukseen liittyviä kysymyksiä. Tiivis yhteistyö TE-toimiston virkailijoiden kanssa liittyen opiskelijan opintoihin alkaa jo ennen kurssien alkamista. TE-toimiston virkailijat ohjaavat asiakkaansa Vantaan aikuisopiston lähtötasoarviointiin, jotta voidaan tarjota asiakkaalle sopiva kurssi. TE-toimistosta saadaan myös taustatietoja opiskelijasta ja tarkistetaan opiskelijan kotoutumissuunnitelman voimassaolo. Kurssin lopussa opiskelijalle tehdään jatkosuunnitelma, jonka pohjalta TE-toimiston virkailija jatkaa keskustelua jatkopolusta opiskelijan kanssa. TE-toimiston kanssa tiedonvaihdoissa käytetään Koulutusportti-järjestelmää.

Opiskelijan kanssa jatkosuunnitelman laatimisen yhteydessä yhteistyö alueen muiden kouluttajien ja oppilaitosten kanssa tiivistyy. Kun tunnetaan muiden oppilaitosten koulutustarjonta, on helppoa löytää opiskelijalle sopiva koulutuspaikka. Lukutaitokoulutuksen jälkeen opiskelija pääsääntöisesti jatkaa opiskelua joko kotoutumiskoulutuksessa tai aikuisten perusopetuksessa. Myös ammatilliseen aikuiskoulutukseen hakeutuminen on mahdollista, mikäli se on opiskelijan näkökulmasta paras vaihtoehto.

Yhteistyö Vantaan kaupungin sosiaalitoimen Maahanmuuttajapalveluiden kanssa on tiivistä. Maahanmuuttajapalvelujen työntekijät ohjaavat asiakkaansa lukutaitokoulutukseen ja yhdessä pohditaan asiakkaan elämäntilanteeseen sopivia etenemis- ja koulutuspolkuja. Asiakkailta voi olla vaikea elämäntilanne tai vaikeiden kokemusten aiheuttamia traumoja, jolloin Maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiden kautta asiakas voidaan ohjata terveydenhuollon palveluiden pariin. Vantaan aikuisopisto järjestää yhteistyössä Maahanmuuttajapalveluiden kanssa lukutaitokoulutuksen opiskelijoille infotilaisuuksia kaupungin, viranomaisten ja järjestöjen palveluista eri kielillä.

Lähialueen työnantajien ja kolmannen sektorin edustajia kutsutaan kertomaan erilaisista työllistymis-, vaikuttamis- ja vapaaehtoistoimintaan osallistumismahdollisuuksista. Myös opiskelijoiden kanssa käydään tutustumiskäynneillä työpaikoilla, yrityksissä ja järjestöjen tiloissa. Työelämäyhteistyöllä opiskelijoita tutustutetaan suomalaiseen työ- ja yrityselämään. Yhteistyö vapaaehtoissektorin ja erilaisten yhdistysten kanssa tarjoaa maahanmuuttajille mahdollisuuksia löytää ystäviä ja mielekästä tekemistä.

Myös aikuisopiston sisällä tehdään lukutaitokoulutusta tehostavaa yhteistyötä. Kansalaisopiston tiloissa järjestettävässä lukutaitokoulutuksessa hyödynnetään kansalaisopiston monipuolista tarjontaa ja henkilökuntaa monin tavoin. Kotitalouden, kädentaitojen, musiikin, ICT:n ja liikunnan opettajien kanssa on tiivis yhteistyö. Opiskelijoita ohjataan myös kansalaisopiston yleisille kursseille.

Vantaan aikuisopisto on aina tehnyt yhteistyötä muiden kansalais- ja kansanopistojen kanssa ja lukutaitokoulutuksen siirtyessä vapaan sivistystyön oppilaitoksille yhteistyö on vielä tiiviimpää. Vantaan aikuisopisto on iso toimija vapaan sivistystyön kentällä ja edelläkävijä lukutaitokoulutuksen järjestämisessä. Opisto jakaa lukutaitokoulutuksen järjestämisen hyviä käytänteitä ja toimii aktiivisesti vapaan sivistystyön oppilaitosten yhteisissä hankkeissa.

2. Aikuisten maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksen toteuttaminen Vantaan aikuisopistossa

2.1 Koulutuksen laajuus ja kesto

Vantaan aikuisopistossa lukutaitokoulutus koostuu **neljästä moduulista**:

LUKU 1 Alkavan lukutaidon moduuli (150–200 tuntia)

LUKU 2 Kohti kehittyvää lukutaitoa (150–200 tuntia)

LUKU 3 Kohti sujuvaa peruslukutaitoa (150–200 tuntia)

LUKU 4 Harjoitellaan monilukutaitoa (100–150 tuntia)

Opetus järjestetään lähi- ja tukiopetuksen ja ohjauksen yhdistelmänä arkipäivisin sekä aamu- että iltaopetuksena. Vantaan aikuisopistossa on mahdollista myös suorittaa lukutaitokoulutuksen osia viikonloppukursseina, mikä tukee opiskelijoiden erilaisia tarpeita ja opiskeluun osallistumisen mahdollisuuksia. Lähiopiskeluun sisältyy myös vierailuja, retkiä, urheilupäiviä sekä mahdollisuus osallistua Vantaan aikuisopiston kansalaisopiston kursseille, esimerkiksi kieli-, liikunta-, käsityö-, ruoanlaitto- ja tietotekniikkakursseille. Lukutaitokoulutukseen sopivien kansalaisopiston kurssien tarjonta kirjataan esimerkkeinä moduulien kuvauksiin. Opiskelijalle luodaan henkilökohtainen ja joustava polku, jossa huomioidaan hänen tarpeensa ja jonka mukaan hän suorittaa joko koko koulutuksen tai joustavasti sen osia.

2.2 Oppimiskäsitys, oppimisympäristö, työtavat ja toimintakulttuuri

2.2.1 Oppimiskäsitys

Vantaan aikuisopiston lukutaitokoulutuksen taustalla on sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys ja sivistyspedagogiikka. Tämä näkyy käytännön opetuksessa ja opetusjärjestelyissä monin tavoin. Aikuiselle kielenoppijalle on tärkeää opiskelun yhteys todellisiin kielenkäyttötarpeisiin ja autenttisuus. Koulutuksessa käytetään toiminnallisia menetelmiä ja opetusmenetelmien valintaperusteena on opiskelijälähtöisyys: opiskelijan henkilökohtaisen oppimisrytmin ja -tyylien huomioonottaminen. Aikuiselle oppijalle tärkeää on opetettavan asian merkityksellisyys, relevanttius ja yhteys ympäröivään todelliseen maailmaan. Opetusmateriaalin tulee olla aikuisille suunnattua. Keskeisinä elementteinä

opiskelussa luokkaopetuksen rinnalla ovat kädentaitotunnit (learning by doing -menetelmä), kansalaisopiston taide- ja kädentaitokurssit (ruoka-, liikunta-, musiikki-, käsityö- ja tietotekniikkakursseja), retket, tutustumiskäynnit ja toiminnalliset harjoitukset.

2.2.2 Oppimisympäristö

Koulutuksessa pyritään luomaan pedagogisesti monipuolisia ja opiskelijoiden tarpeisiin vastaavia oppimisympäristöjä. Luokkatilat oppimisympäristöinä tarjoavat kielen opiskelun ohella mahdollisuuden harjoitella luokassa opiskelun taitoja. Monella opiskelijalla opiskelukokemukset voivat olla hyvin vähäiset ja opiskelutaidot tästä syystä harjaantumattomia. Tämän takia harjoitellaan ja vahvistetaan myös omasta hyvinvoinnista huolehtimista, opiskeluun liittyviä käytännön rutiineja, kuten toimimista sovitun aikataulun mukaan, omista ja yhteisistä tarvikkeista huolehtimista sekä opiskelurauhan antamista toisille. Näin luodaan valmiuksia mahdollisten jatko-opintojen onnistumiselle. Monipuolisessa opiskelussa opitaan toisen kuuntelemista, keskusteluun osallistumista, itsenäistä työskentelyä sekä pari- ja ryhmätyöskentelyä. Opetuksessa käytetään hyväksi elämyksellisyyttä sekä monimediaisia elementtejä, draaman keinoja ja erilaisia aktivointiharjoituksia. Opetustilat varustetaan ajanmukaisella opetustekniikalla ja muilla oppimiselle tarpeellisilla apuvälineillä. Opiskelijoilla on mahdollisuus tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen. Oppilaitoksen erilaisten luokkatilojen lisäksi opiskellaan myös sähköisissä oppimisympäristöissä ja monissa ympäristöissä oppilaitoksen ulkopuolella: asioimistilanteissa, harrastuksissa, luonnossa, kirjastoissa, liikunta-, taide- ja luontokeskuksissa, museoissa ja muissa yhteistyötahojen tiloissa. Lukemaan oppimisessa ja numeeristen taitojen harjoittelussa voidaan esimerkiksi käydä kaupoissa vertailemassa hintoja ja tuotteita. Yhteiset vierailut opiskelijoiden kannalta tärkeisiin virastoihin ja muihin kohteisiin antavat opiskelijalle itsevarmuutta omien asioidensa hoitoon ja työnhakuun. Opiskelijat tutustutetaan myös lähiympäristön yhdistys- ja harrastustoimintaan, joka tarjoaa mahdollisuuksia osallistavaan toimintaan. Tavoitteena on oppia kieltä luonnollisissa yhteyksissä sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään kielitaitoaan ja huomaamaan oppimismahdollisuuksia erilaisissa arkielämän tilanteissa.

Pienryhmätyöskentelyä toteutetaan runsaasti, sillä siten jokainen oppija saa käyttää kieltä maksimaalisesti ja näin opettajan on helpompaa huomioida opiskelijoiden erilaiset oppimisedellytykset ja antaa tukea sitä tarvitseville. Lukutaidon opetuksessa on yleensä suuri

tarve eriyttämiselle ja opettajan on otettava huomioon opiskelijoiden luku- ja kirjoitustaito, ikä, elämäntilanne sekä oppimis- ja opiskelumahdollisuudet.

2.2.3 Työtavat ja toimintakulttuuri

Oppimisympäristöjen lisäksi myös työtapoja vaihdellaan tavoitteiden, tarpeiden, edellytysten ja kiinnostuksen kohteiden mukaan. On tärkeää tottua kokeilemaan erilaisia, ehkä uusiakin opiskelutapoja. Työtapojen valinnassa huomioidaan monipuolisuuden lisäksi ainakin seuraavat asiat:

- motivoi oppimaan ja lisää vastuun ottoa omasta oppimisesta (esim. opiskelijat tuovat itse materiaalia tunneille)
- toistetaan riittävästi tuttuja asioita: tutut ja ennakoitavat tehtävät tuovat osaamisen näkyviin ja herättävät odotuksia uuteen
- työtavat sitovat opiskelijoita toisiinsa, lisäävät yhteisöllisyyttä ja yhteistyötaitoja ja rohkaisevat monipuolisiin vuorovaikutustilanteisiin
- työtavat kehittävät tiedon hankkimisen, tuottamisen ja soveltamisen sekä tiedon luotettavuuden arvioimisen taitoja
- työtapoja voidaan eriyttää niin, että opiskelija valitsee itse hänelle sopivan opiskelutavan
- työtavat tarjoavat sopivia haasteita eritasoisille opiskelijoille

Monilukutaidon osalta opiskellaan ja harjoitellaan kaikkia kielen osa-alueita, ei vain lukemista ja kirjoittamista. Aiheita lähdetään aina ensin oppimaan suullisen kielitaidon kautta. Puhuminen ja kuunteleminen ovat toisiinsa liittyviä vuorovaikutustaitoja. Niiden avulla saadaan ensimmäiset kontaktit ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan, jonka tekstejä ja kirjoitusta aletaan opiskella. Puhuminen ja kuunteleminen luovat pohjan lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle, joka alkaa ensin suullisena opitusta kieliaineksestä. Puhumisen ja kuuntelemisen aiheet nousevat keskeisen sanaston aihepiireistä. Opetuksessa korostuvat elämyksellinen ja toiminnallinen oppiminen.

Lukemisen ja kirjoittamisen oppiminen liittyvät läheisesti toisiinsa ja niitä opetetaan yhtä aikaa. Lukemaan opettamisessa käytetään erilaisia menetelmiä ja lähestymistapoja, mutta opetuksen lähtökohtana on äänne-kirjainvastaavuuden ymmärtäminen sekä taito yhdistää kirjaimet ja äänneet tavuiksi, tavut sanoiksi ja sanat lauseiksi. Kaiken lukutaidon harjoittelun tulee tähdätä jatkuvasti luetun ymmärtämiseen. Kirjainmuotojen oppiminen perustuu runsaasti motorisiin ja kinesteettisiin harjoituksiin. Kirjoittamisen oppimisessa voidaan

käyttää kirjainmallin päälle kirjoittamista ja kopiointia, tavu- ja sanasanelukirjoitusta sekä lisäyssanelua. Lisäksi harjoitellaan näppäintaitoja esimerkiksi tietokoneella ja älypuhelimella. Auditiivisen hahmottamisen harjoittelu vahvistaa äänne-kirjainvastaavuuksia ja tukee tekstin oikeinkirjoittamista. Lisäksi se kehittää äännetietoisuuden kehittymistä ja äänteiden sekä sanojen erottelutaitoja. Puhumista, kuuntelemista, lukemista ja kirjoittamista harjoitellaan yhdessä ryhmän kanssa sekä yksin. Opiskelijoita rohkaistaan osoittamaan osaamistaan kaikilla niillä ilmaisukeinoilla, joita heillä on. Opetuksessa käytetään multimodaalisia tekstejä, kuten kuvia, videoita ja sarjakuvia sekä saatavilla olevia opetusohjelmia.

Opettaja eheyttää opetusta kytkemällä uusia asioita vanhoihin jo opittuihin asioihin ja välttää tiedon pirstaleisuutta. Opettaja rakentaa oppitunnin mielekkäästi ja loogiseksi kokonaisuudeksi. Aikuisen opiskelijan on helppo siirtää opittu asia arjen viestintätilanteisiin ja muihin kokemuksiin.

Osana opetusta kulkee myös ohjaaminen, sekä henkilökohtainen että ryhmämuotoinen. Ohjaus tukee opiskelijan kotoutumista ja hyvinvointia sekä auttaa jäsentämään opiskelua sekä tulevaisuutta. Pari- ja ryhmätöiden kautta opitaan työelämässä tarvittavia yhteistyötaitoja ja - kykyä toimia rakentavassa yhteistyössä muiden kanssa.

Lukutaitokoulutuksiin osallistuneiden maahanmuuttajien eteneminen koulutuspoluilla ja työelämässä on saattanut olla haasteellista. Tästä syystä koulutuksen rakentaminen opiskelijoiden vahvuuksille on tärkeää. Koska koulutuksen kohderyhmät ovat koulutustaustaltaan ja työkokemukseltaan moninaisia, koulutuksen tulee huomioida opiskelijoiden vaihtelevat tarpeet ja mielenkiinnon kohteet sekä mahdollisuudet edetä opinnoissaan. Opiskelijalle, joilla on vaikeuksia omaksua asioita kurssin aikana joko elämäntilanteen tai muiden haasteiden takia järjestetään mahdollisuus kerrata opittuja asioita joko samanlaisella kurssilla tai opetusta tukevilla kursseilla. Tavoitteena on tukea opiskelijoiden kielitaidon kehittymistä, vuorovaikutustaitoja sekä luku- ja kirjoitustaitojen sujuvoitumista. Kielellisiä vaikeuksia puheen, lukemisen ja kirjoittamisen alueella pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhain muistaen, että varsinaisia oppimisvaikeuksia voidaan todentaa vasta useamman opiskeluvuoden jälkeen, kun opiskelija on harjaantunut suomen kielessä. Opettaja mallintaa sanojen, lauseiden ja tekstien lukemista ja ymmärtämistä sekä kirjoittamisen tapoja. Opiskelijoita ohjataan käyttämään mediavälineitä monipuolisesti ja turvallisesti opiskelun tukena. Kielellisesti taitavia opiskelijoita ohjataan haastavampien

tehtävien, materiaalien ja tekstiympäristöjen pariin. Tekstit ja työtavat valitaan niin, että opiskelijoiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu.

Lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden erilaisten lähtökohtien, tarpeiden ja resurssien vuoksi opetuksen eriyttämisen merkitys opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa korostuu. Eriyttämällä opetusta ja tehtävien asettelua voidaan kullekin opiskelijalle tarjota sopivasti haasteita sekä onnistumisen kokemuksia. Opetuksessa huomioidaan opiskelijan omien vahvuuksien hyödyntäminen ja niiden kehittäminen sekä hänen tukemisensa haasteellisemmissä aihepiireissä. Opiskelijoiden tarpeiden mukaan opintojen laajuutta, syvyyttä ja etenemisnopeutta eriytetään.

3. Lähtötason arviointi ja opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta

3.1 Lukutaidon määrittelyä

Lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden ryhmä on heterogeeninen. Koulutukseen tuleva opiskelija on saattanut elää suullisen perinteen varaan rakentuvassa kulttuurissa, jossa hänen äidinkielellään ei ole ollut lainkaan kirjoitettua muotoa. Hänellä voi olla oman kulttuurinsa osaamisperinnettä, jonka näkyväksi saaminen koulutuksen aikana on tärkeää aikuisen opiskelijan identiteetille ja itsetunnolle. Lukutaitokoulutuksessa lähdetään tällöin puhutun kielen avulla tutustuen vähitellen suomen tai ruotsin kielen luettuun ja kirjoitettuun muotoon aikuiselle tuttujen asioiden kautta.

Oppija, jolla on **alkava lukutaito**, on yleensä tullut maasta, jonka kulttuurissa kirjoitetulla kielellä on sijansa. Hänellä ei kuitenkaan ole ollut erilaisista syistä mahdollisuutta opiskeluun kotimaassaan tai muualla lukutaidon saavuttamiseksi. Osalla opiskelijoista on **kehittyvä lukutaito**, koska heillä on ollut mahdollisuus käydä koulua lähtömaassaan tai muualla jonkin verran tai hankkia luku- ja kirjoitustaitoa muulla tavoin. Koulunkäyntiä ovat kuitenkin voineet rajoittaa esimerkiksi kotiseudun levottomuudet. Näin sekä luku- että kirjoitustaito kaipaavat vielä harjaannusta. Oppijalla voi myös olla tarvetta **latinalaisen kirjaimiston** harjoittelulle. Hän voi osata lukea ei-aakkosellisella kirjoitusjärjestelmällä tai muulla kuin latinalaisella kirjaimistolla ja hänen lukutaitonsa tällä omalla äidinkielellä tai jollain muulla kielellä voi teknisen lukutaidon lisäksi vaatia vielä harjoitusta kohti **toimivaa lukutaitoa**. Oppija, joka on

saavuttanut teknisen sekä jossain määrin funktionaalisen luku- ja kirjoitustaidon jollakin kielellä, jossa käytetään latinalaista kirjaimistoa, kykenee yleensä melko helposti siirtämään aiemmin hankitun luku- ja kirjoitustaitonsa suoraan toiseen, latinalaisella kirjaimistolla kirjoitettavaan kieleen. Tällaisella opiskelijalla ei ole tarvetta osallistua lukutaitokoulutukseen, vaan hänet voidaan ohjata muihin soveltuviin koulutuksiin.

Lukutaitokoulutuksen alussa opiskelijalle tehdään lähtötason arviointi, jonka tavoitteena on selvittää oppijan koulutustausta sekä suomen tai ruotsin kielen, matemaattisten taitojen ja viestintätaitojen osaamista. Koulutuksessa huomioidaan opiskelijoiden vähäisen koulunkäynnin mahdolliset vaikutukset opiskelutaitoihin ja oppimiseen. Lisäksi koulutuksessa huomioidaan ne haasteet, joita seuraa, kun mahdollisesti siirrytään suullisen tiedon kulttuurista kirjalliseen tiedon jakamiseen.

Lähtötason arvioinnin yhteydessä pyritään selvittämään myös opiskelijan aikaisempaa osaamista (äidinkielen tai jonkin muun kielen lukutaito) ja mahdollisesti työn kautta hankittua taitoa. Lähtötason arvioinnin perusteella jokaiselle koulutukseen osallistuvalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään tarpeen mukaan koulutuksen aikana. Seuraavassa taulukossa on kuvattu luku- ja kirjoitustaidon kehittymisen vaiheita.

Lukutaidon vaihe	Vaiheelle ominaista
Suullinen taito kielessä, jolla ei ole kirjoitettua muotoa	Oppija on lähtöisin suullisen perinteen varaan rakentuvasta kulttuurista, eikä hänen äidinkielellään ole kirjoitettua muotoa tai se on kehitetty vasta äskettäin. Tällöin kirjallisten taitojen oppimisen lähtökohdat ovat erilaiset kuin muilla oppijoilla.
Alkava lukutaito	Oppija aloittaa kirjallisten taitojen opiskelun aikuisiällä mutta on lähtöisin kulttuurista, jossa kirjoitetulla kielellä on enemmän tai vähemmän vakiintunut asema. Ideaalitilanteessa luku- ja kirjoitustaito opitaan sellaisella kielellä, jonka suullinen taito on jo vahva.
Kehittyvä lukutaito	Oppijalla on teknistä luku- ja kirjoitustaitoa jollakin kirjoitusjärjestelmällä, mutta etenkin lukutaidon sujuvuus, tarkkuus, nopeus ja luetun ymmärtäminen sekä kirjoitustaidon sujuvuus ja tarkkuus kaipaavat vielä harjoitusta.
Lukutaito ei-aakkosellisella kirjoitusjärjestelmällä	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito sellaisella kielellä, jossa käytetään muuta kuin aakkosellista kirjoitusjärjestelmää (esim. mandariinikiina). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.
Lukutaito ei-latinalaisella kirjaimistolla	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito ei-latinalaisella kirjaimistolla (esim. arabia, venäjä, thai, kreikka,

	korea). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.
Lukutaito latinalaisella kirjaimistolla	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito latinalaisella kirjaimistolla (esim. suomi, englanti, ranska). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä (esim. ranska tai hollanti monissa Afrikan maissa), maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä. Aiemmin hankittu luku- ja kirjoitustaito on suoraan siirrettävissä toiseen, latinalaisella kirjaimistolla kirjoitettavaan kieleen.

3.2 Lähtötason arviointi

Ennen koulutuksen alkamista alkukartoituksessa opiskelijalle tehdään lähtötason arviointi, jonka perusteella opiskelija ohjataan sopivaan opetusryhmään. Lähtötason arvioinnissa selvitetään opiskelijan suullista suomen kielen taitoa, luku- ja kirjoitustaitoa latinalaisella kirjaimistolla sekä matemaattisia taitoja. Mikäli opiskelijalle on tehty alkukartoitus joko työvoimahallinnon tai kunnan toimesta tai kielitaitoarviointi Testipisteessä, jolloin lähtötason arviointi tehdään aiemman kartoituksen pohjalta.

Lukutaitoa arvioitaessa testataan opiskelijan teknisen lukutaidon tarkkuutta, nopeutta ja ymmärrettävyyttä. Mahdollisuuksien mukaan tehdään havaintoja myös luetun ymmärtämisestä sekä lukemisen käyttötaidosta. Kirjoitustaitoa testataan sanelun ja tekstin jäljentämisen avulla niin, että myös opiskelijan hienomotoriset taidot tulevat esiin. Jotta opiskelijan luku- ja kirjoitustaidosta saadaan riittävän monipuolinen käsitys, selvitetään haastattelun avulla hänen lukutottumuksiaan ja sitä, millaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa hän on tottunut arjessaan toimimaan. Myös opiskelijan luku- ja kirjoitustaidosta hänen äidinkielellään pyritään saamaan tietoa.

Lähtötason arvioinnissa selvitetään lisäksi mahdollisuuksien mukaan opiskelijan opiskeluvalmiuksia ja -taitoja, oppimishalukkuutta, motivaatiota sekä muistamis- ja omaksumiskykyä, koulutustaustaa kotimaassa/mualla ja Suomessa, työhistoriaa sekä muuta osaamista. Lähtötason arvioinnissa käytetään tarvittaessa tulkkausta.

Opiskelijoiden osaamisprofiilit voivat vaihdella. Suullinen kielitaito, lukutaito ja kirjoitustaidot ovat saattaneet kehittyä eri opiskelijoilla eri tahtiin. Lähtötason arviointia tehtäessä opiskelijan taitoja tarkastellaan laajasti ja suhteutetaan niitä aiempaan koulutaustaan, maassaoloaikaan ja muihin tekijöihin.

Arvioinnin avulla kerätään tietoa paitsi sopivan opetusryhmän löytämiseksi myös opiskelijan yksilöllisen ohjaamisen tarpeiden tunnistamiseksi ja tuen suunnitteluksi. Samalla kerrotaan

tulevasta koulutuksesta tai koulutusvaihtoehtoista, opintojen etenemisestä sekä oletettavasta opiskeluajasta.

Lähtötason arvioinnin tulokset kirjataan lomakkeeseen (liite 2), joka liitetään henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

3.3 Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta

Jokaiselle lukutaitokoulutukseen osallistuvalla opiskelijalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jonka perustuu lähtötason arvioinnissa saatuihin tietoihin opiskelijan valmiuksista sekä hänen omiin tavoitteisiinsa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä huomioidaan opiskelijalle mahdollisesti työ- ja elinkeinotoimistossa tai kunnassa tehty kotoutumissuunnitelma. Alkukartoituksen perusteella laadittu kotoutumissuunnitelma on opiskelijan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. TE-toimiston asiakkaiden osalta kotoutumissuunnitelman voimassaolo tarkistetaan Koulutusportti-järjestelmästä. Mikäli kotoutumissuunnitelma on tehty kunnan toimesta, kotoutumissuunnitelman voimassaolo tarkistetaan kunnasta tai TE-toimistosta. Vantaan aikuisopisto arkistoi asiakirjat, joista voidaan todeta, että opinnot on hyväksytty osaksi kotoutumissuunnitelmaa.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta on monivaiheinen prosessi. Se aloitetaan alkukartoituksessa lähtötason arvioinnin yhteydessä, ja siinä tarkennetaan opiskelijan henkilökohtaiset opiskelutavoitteet ja koulutuksen laajuus. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatii opettaja yhdessä opiskelijan kanssa. Molempien osapuolien tulee hyväksyä suunnitelma. Opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman avulla pyritään kullekin opiskelijalle rakentamaan jo koulutukseen hakeutumisen vaiheessa sopivin opiskelumuoto ja -rytmi. Suunnitelman laadinnassa ja seurannassa tehdään tarpeen mukaan moniammatillista yhteistyötä ja tarvittaessa voidaan käyttää tulkkausta.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa pyritään tuomaan esiin opiskelijan vahvuudet ja tuen tarpeet sekä hänen kiinnostuksensa kohteet. Opiskelijan aikaisemmin hankittu osaaminen pyritään tekemään näkyväksi ja häntä tuetaan osaamisen kehittämisessä. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen voi jatkossa tukea opiskelijan työllistymistä

tai sopivan koulutusalan löytämistä. Toiminnallisuuteen painottuva, joustava koulutusmalli antaa hyvät mahdollisuudet opiskelun henkilökohtaistamiseen. Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan (liite 1) kirjataan

- taustatekijät ja niiden merkitys opinnoille, muun muassa aiempi koulutus sekä työkokemus ja mahdolliset tiedot opiskelijan ammattitaidosta
- suomen tai ruotsin kielen taidon sekä luku- ja kirjoitustaidon kuvaus
- numeeristen taitojen kuvaus
- tietoteknisten taitojen kuvaus
- opiskeluvalmiuksien kuvaus
- opiskelijan koulutus- ja työllistymissuunnitelmat sekä muut suunnitelmat
- koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen henkilökohtaistaminen
- opiskelijan ohjauksen ja tuen tarpeen kuvaus sekä tarvittavan ohjauksen ja tuen järjestäminen

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan säännöllisesti koko opiskelun ajan, jotta nähdään, kuinka opiskelu etenee ja suunnitelmat ovat toteutuneet. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan yhdessä opiskelijan kanssa, ja suunnitelmaan tehdään tarvittaessa muutoksia esimerkiksi lisäämällä opiskelun tukemista, mikäli opiskelijalla ilmenee oppimisen vaikeuksia, tai toisaalta ohjaamalla opiskelija seuraavaan koulutukseen, mikäli hänellä on valmiudet siihen.

Arviointikeskusteluissa keskustellaan opintomenestyksen ja koulutuksen toteutumisen kannalta merkityksellisistä kysymyksistä. Koulutuksen järjestäjä ja koulutuksen hankkija tai muu viranomainen voivat vaihtaa tietoja opiskelijan muusta elämäntilanteesta ainoastaan opiskelijan suostumuksella.

4. Lukutaitokoulutuksen yleiset tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet

Aikuisten lukutaitokoulutuksen tavoitteena on varmistaa, että opiskelijalla saa perustiedot ja -taidot sekä olennaiset opiskelu- ja tiedonhankintataidot, jotta hän pystyy jatkamaan, muuhun koulutukseen (esimerkiksi aikuisten perusopetuksen alkuvaiheeseen, kotoutumistai ammattikoulutukseen) tai työelämään. Koulutuksessa opiskelija oppii ensisijaisesti suomen kielen alkeet sekä luku- ja kirjoitustaidon perusteet. Nykyajan luku- ja kirjoitustaito määritellään usein *monilukutaidon* käsitteen kautta. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten

tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat opiskelijoita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä, joilla tarkoitetaan sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien ja niiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Opiskelija oppii kielitaidon lisäksi numeerisia taitoja, tietoa yhteiskunnasta, kulttuurista ja työelämästä. Koulutuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti opiskelijan taitoihin opetuskielessä sekä valmiuksiin toimia arjessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Lukutaitokoulutuksen keskeisenä tehtävänä on myös antaa opiskelijalle mahdollisuus täydentää yleissivistystään. Yhteiskunnallisena tehtävänä lukutaitovaiheen koulutuksella on syrjäytymisen ehkäisy. Olennainen osa koulutusta on opiskelijan jatkosuunnitelman laatiminen, johon kirjataan seuraavat koulutuksen ja työllistymisen tavoitteet.

Suomen kielen opetuksen tehtävänä lukutaitovaiheessa on luku- ja kirjoitustaitojen perustan luominen sekä oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen. **Päätavoitteena on saavuttaa luku- ja kirjoitustaito sekä sellaiset kielelliset valmiudet, joiden avulla opiskelijan on mahdollista päästä työelämään tai jatkaa opiskelua muualla.** Opiskelija omaksuu myös numeerisia perustaitoja, jotka ovat keskeisiä arjen hallinnan, kommunikaation sekä opintojen etenemisen kannalta. Koulutus tukee opiskelijoiden kasvua vastuuntuntoisiksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi.

2.3 Lukemisen ja kirjoittamisen opettaminen

Lukutaitokoulutuksessa opetuksessa edetään suullisesta kirjalliseen. Opetuksessa ovat mukana alusta asti ja samanaikaisesti niin sanahahmot, tekstit kuin äänteetkin, joista rakennetaan tavuja ja sanoja. Toisaalta edetään siis äänteistä tavuiksi ja sanoiksi, toisaalta teksteistä ja sanoista tavuiksi ja äänteiksi. On hyvä muistaa, että opiskelija opiskelee samanaikaisesti sekä uutta kieltä että luku- ja kirjoitustaitoa. Lukutaitokurssilainen voi olla myös opiskelija, jolla on jo jonkinasteista lukutaitoa tullessaan, mutta lukeminen tarvitsee vahvistamista automatisoituakseen. Toisaalta opiskelijan lukustrategia voi olla jollain lailla suomeen soveltumaton, ja hänen olisi hyvä oppia toisenlainen lukutekniikka, joka toimii suomen kielessä paremmin. Suomen lukemisessa korostuu tarkka fonologinen lukustrategia, joka opitaan kurssin aikana. Suomen kielen pitkien sanojen ja erilaisten sanavartaloiden

lukeminen kokosanamenetelmällä on vieraskieliselle lähes mahdotonta. Lukutaidon opetuksessa kannattaa käyttää synteettisiä ja analyyttisiä menetelmiä (KÄTS ja LPP) rinnakkain. Analyyttiset menetelmät ovat kokonaisvaltaisia menetelmiä, joissa lähdetään liikkeelle laajoista merkityksistä eli tekstistä (tarinoista, kokemuksista ja elämyksistä) ja edetään lukuhierarkian mukaisesti kohti pienempiä yksiköitä. Synteettisissä menetelmissä korostetaan tarkkaa lukemista ja oikeinkirjoituksen oppimista. Synteettisissä menetelmissä lähdetään lukemista opettelemaan pienistä yksiköistä käsin. Ensin harjoitellaan äänteiden kuulemisesta ja tuottamisesta sekä yhdistämisestä vastaaviin kirjaimiin, sitten edetään lukemisen harjoittelussa järjestelmällisesti lukuteknisen hierarkian laajempiin kokonaisuuksiin: tavu-, sana-, lause- ja tekstitasolle. Lukemaan oppimisessa ei keskitytä pelkästään teknisen lukutaidon harjoitteluun vaan samanaikaisesti pyritään kehittämään ymmärtävää lukemista. Opetuksessa ovat mukana heti alusta kokonaiset sanahahmot, lauseet ja tekstit. Opetuksessa lähdetään liikkeelle toisaalta äänteistä ja niitä vastaavista kirjaimista ja edetään kokoamalla niitä tavuiksi ja sanoiksi. Toisaalta lukemista lähdetään oppimaan teksteistä käsin purkaen niitä lauseiksi, sanoiksi, tavuiksi ja äänteiksi. Sanaston kautta voidaan harjoitella ääntämistä. Lauseiden ja tekstien kautta tulee kielen prosodia, intonaatio ja rytmi myös harjoittelun kohteeksi. Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen kytkeytyvät toisiinsa. Niitä kannattaa harjoitella yhdessä.

4.2 LUKU 1 Alkavan lukutaidon moduuli (150–200 tuntia)

Moduulin tavoitteet: Opiskelija kehittää *mekaanista lukutaitoa*, hän oppii lukemaan lyhyitä sanoja ja yksinkertaisia lauseita. Kielitaidon osalta painotetaan suullista kielitaitoa ja viestintävalmiuksia. Opiskelija osaa viestiä yksinkertaisissa arkielämän kielenkäyttötilanteissa. Erityisesti kiinnitetään huomiota opiskelijan opiskeluvalmiuksiin. Opitaan sanastoa toiminnallisia menetelmiä käyttäen.

Painotus lukemisen ja kirjoittamisen osa-alueisiin.

MONILUKUTAITO		
osa-alueet	tavoitteet	keskeiset sisältöalueet
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	opastaa opiskelijaa ymmärtämään arkielämään liittyviä lyhyitä ilmaisuja ja	AIHEPIIRIT: - tervehdykset ja kohteliaisuusfraasit - koulusanastoa

	ohjata häntä seuraamaan yksinkertaisia keskusteluja • harjaannuttaa opiskelijaa viestimään tarpeistaan ja rohkaista häntä käyttämään kieltä arkipäivän yksinkertaisissa viestintätilanteissa • ohjata opiskelijaa ääntämään ymmärrettävästi • tukea opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään yksinkertaisissa vuorovaikutustilanteissa	• perhe, persoonapronominit • henkilötiedot (nimi, ikä, siviilisääty, kansalaisuus ja äidinkieli) • vuodenkierto: kuukaudet, viikonpäivät, vuorokauden ajat • kellonaika • sää • ruoka, juomat • kauppa, hinta TAVALLISET KYSYMYKSET: • kuulumisesta (<i>Mitä kuuluu?..</i>) • esineistä ja tavaroista (<i>Mikä? Kenen?</i>) • itsestään, perheestään ja toisista henkilöistä (<i>Kuka?</i>) • kellonajasta ja viikonpäivistä (<i>Mitä kello on? Mikä päivä on?</i>) • päivämäärästä (<i>Monesko päivä on?</i>) • säästä (<i>Millainen sää on?</i>) • ruokailuista (<i>Saisinko ..?</i>) • kaupassa asiointitilanteessa (<i>Mitä maksaa? Saisinko?</i>) JOKAPÄIVÄISET OHJEET, KEHOTUKSET JA YKSINKERTAISIMMAT VUOROPUHELUT: • tervehtiminen ja esittäytyminen • kuulumisten vaihtaminen • pyytäminen ja kiittäminen • perusasioiden kertominen itsestään • kellonajasta ja viikonpäivistä • ruokailutilanteessa • yksinkertaiset lauseet (yleisimmät verbit kontekstissa) • kaupassa asiointi (tavaran ja hinnan kysyminen) ÄÄNTÄMINEN, SANAPAINO JA INTONAATIO: • KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio)
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen	• ohjata opiskelijaa äänne- ja tavutietoisuuteen sekä hahmottamaan äänne-	• äänne-kirjain vastaavuus • oikea lukusuunta • isot ja pienet kirjaimet • lyhyet ja pitkät vokaalit

	kirjainvastaavuuden periaate • ohjata opiskelijaa lukemaan sanoja • opastaa opiskelijaa teknisen lukutaidon kehittymisen myötä luetun ymmärtämiseen • innostaa opiskelijaa lukutaidon oppimisessa ja sanojen / lyhyiden lauseiden ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan	• yksöis- ja kaksoiskonsonantit • äänteiden yhdistäminen toisiinsa • tavut • lyhyet sanat • opittuihin sanoihin/tavuihin lisää kirjainten ja tavujen lisääminen • useampitavuisten sanojen lukeminen • tuttujen sanojen ja lyhyiden lauseiden lukeminen • arkielämän logot, kyltit ja sanat • kuvanlukutaito: opeteltujen sanojen liittäminen kuviin KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio)
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen	• ohjata opiskelijaa äännetietoisuuteen ja äänne-kirjainvastaavuuden periaatteen ymmärtämiseen • ohjata ja rohkaista opiskelijaa tuottamaan suullisesti ja kirjallisesti arjessaan tärkeitä sanoja • opastaa opiskelijaa harjaannuttamaan kirjoittamisen taitoa	• käden hienomotoriset taidot ja kynäote, kirjoitussuunta • aakkoset: A, I, U, S, N, E, O, L, R, M, T, Ä, P, K, J, V, H, Y, Ö, D, (G, B, F, C, X, Z, W, Q, Å) • isot ja pienet tekstauskirjaimet • isojen ja pienten kirjainten kirjainhahmot ja sijoittuminen viivastolle • pienet tekstauskirjaimet • erisnimien kirjoittaminen • tuttujen sanojen ja lyhyiden lauseiden kirjoittaminen • lisätään opittuihin sanoihin/tavuihin lisää kirjaimia ja tavuja • useampitavuisten sanojen kirjoittaminen KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio)
Numeeriset taidot	• tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä • harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja numeerisesta tiedosta arjen tilanteissa sekä	• lukusanat • numeromerkit ja niiden ilmaiseminen arkitilanteissa (puhelin, liikenne, osoite, henkilötiedot) • matematiikan perussymboleja • lukukäsite ja kymmenjärjestelmä • järjestysluvut • yhteen- ja vähennyslaskut • kellonajat • päivämäärät (alustavasti)

	käyttämään lukuja peruslaskutoimituksissa - ohjata opiskelijaa ilmaisemaan lukujen avulla määrää ja järjestystä sekä tutustuttaa opiskelija keskeisiin mittayksiköihin ja niiden lyhenteisiin sekä mittavälineiden käyttöön - ohjata opiskelijaa ymmärtämään aikaan sekä rahankäyttöön liittyviä käsitteitä	KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio, numeeriset taidot)
OPISKELU- JA ITSEARVIOINTITAITOT		
	ohjata opiskelijaa toimimaan opiskeluympäristössä	- oppitunneilla, oppilaitosyhteisössä ja opiskeluympäristössä toimiminen - opiskeluvälineiden käyttö ja niistä huolehtiminen - mahdollisista poissaoloista ilmoittaminen - kotitehtävien säännöllisesti tekeminen - ajanhallintaa - opiskelun systemaattisuutta - keskittymiskyvyn harjoittelu
Mahdollisia kansalaisopiston kursseja, joita voidaan järjestää joko iltaisin tai viikonloppuisin: Ääntämiskurssi (16–26 h) Kurssilla herkistytään suomen kielen äännemaailmalle, opitaan tunnistamaan suomen kielen äänteiden välisiä eroja ja tutustutaan suomen kielen prosodiaan. Kurssilla harjoitellaan ääntämistä, sanapainoa ja intonaatiota. Haasteellisia äänteitä harjoitellaan ryhmän tarpeista ja äidinkielistä riippuen. Myös suomen kielelle tyypillisiä äännepiirteitä, kuten vokaalien ja konsonanttien kestoja sekä diftongeja, harjoitellaan huolellisesti. Suomalainen ruokakulttuuri (12–18 h) Kurssilla tutustutaan suomalaiseen ruokakulttuuriin valmistamalla suomalaisia ateriakokonaisuuksia ja leipomalla suomalaisia perinneherkkuja. Opiskelijaa kannustetaan kokeilemaan uusia makuja ja syömään terveellisesti. Opiskelija oppii arvostamaan kotimaisuutta ja ymmärtämään suomalaisia perinteitä. Kurssilla myös tutustutaan hygienian perusteisiin.		

4.3 LUKU 2 Kohti kehittyvää lukutaitoa (150–200 tuntia)

Moduulin tavoitteet: Opiskelija saavuttaa *mekaanisen lukutaidon* ja kehittää *peruslukutaitoa*. Kielitaidon osalta painotetaan suullista kielitaitoa ja viestintävalmiuksia. Opiskelija osaa viestiä yksinkertaisissa arkielämän kielenkäyttötilanteissa. Rakenteet tulevat tilannesidonnaisissa yhteyksissä ja niitä harjoitellaan suullisesti. Harjoitellaan tekstitaitoa ja

kuvanlukutaitoa. Jatketaan sanaston opiskelua ja viestintätilanteiden harjoittelua toiminnallisia menetelmiä käyttäen. Tuetaan opiskelijan opiskelumotivaation ylläpitämistä ja itseohjautuvuutta.

Painotus lukemisen ja kirjoittamisen osa-alueisiin ja sanaston opetteluun.

MONILUKUTAITO		
osa-alueet	tavoitteet	keskeiset sisältöalueet
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	• opastaa opiskelijaa ymmärtämään arkielämään liittyviä lyhyitä ilmaisuja ja ohjata häntä seuraamaan yksinkertaisia keskusteluja • harjaannuttaa opiskelijaa viestimään tarpeistaan ja rohkaista häntä käyttämään kieltä arkipäivän erilaisissa viestintätilanteissa • ohjata opiskelijaa ääntämään ymmärrettävästi • tukea opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään yksinkertaisissa vuorovaikutustilanteissa	AIHEPIIRIT: • edellisen moduulin aiheiden kertaaminen ja syventäminen • pukeutuminen, vaatteet • värit • yleisimmät verbit kontekstissa • matkustaminen ja kulkuvälineitä • yleisimmät adjektiivit arjen kontekstissa • kehonosat • oma olotila TAVALLISET KYSYMYKSET: • edellisen moduulin kysymysten kertaaminen • matkustamisesta (<i>Millä?</i>) • olotilasta, terveydestä ja sairauksista (<i>Mikä vaivaa?</i>) • ostotilanteissa (<i>Saisinko ..? Onko teillä s-kokoa? Mitä tämä ... maksaa?</i>) • omistamisesta (<i>Onko sinulla ..?</i>) JOKAPÄIVÄISET OHJEET, KEHOTUKSET JA YKSINKERTAISIMMAT VUOROPUHELUT: • edellisen moduulin asioiden kertaaminen • yleisimpiä verbejä (<i>Minun päiväni</i>) • matkustamisesta • asiointi lääkärissä • omistusrakenne • kaupassa asiointi
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen	• ohjata opiskelijaa lukemaan sanoja, lauseita ja lyhyitä tekstejä • opastaa opiskelijaa teknisen lukutaidon	• edellisen moduulin asioiden kertaaminen • lyhyet lauseet • yksinkertaiset tekstit • erilaiset tekstityypit: mainokset, viestit, ilmoitukset, kortit

	kehittymisen myötä luetun ymmärtämiseen • ohjata opiskelijaa ymmärtämään visuaalisia tekstejä • innostaa opiskelijaa lukutaidon oppimisessa ja lauseiden/tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan • kannustaa opiskelijaa kiinnostumaan teksteistä ja kertomuksista luomalla myönteisiä luku- ja katselukokemuksia	KIELISTUDIOSSA: • www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio) • yksinkertaisten kahoot-pelien pelaamista (myös luokassa)
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen	• ohjata opiskelijaa äännetietoisuuteen ja äänne-kirjainvastaavuuden periaatteen ymmärtämiseen • ohjata ja rohkaista opiskelijaa tuottamaan suullisesti ja kirjallisesti sanoja, fraaseja sekä lyhyitä viestejä välittömistä tarpeista • opastaa opiskelijaa harjaannuttamaan kirjoittamisen taitoa	• edellisen moduulin asioiden kertaaminen • lause, iso alkukirjan • pisteen, kysymysmerkin ja huutomerkkin käyttö • kuvasta kirjoittaminen sanoilla /lauseella • lyhyiden lauseiden kirjoittamista KIELISTUDIOSSA: • www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio) • padlet-seinille kirjoittamista
Numeeriset taidot	• tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä • harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja numeerisesta tiedosta arjen tilanteissa sekä käyttämään lukuja peruslaskutoimituksissa • tutustuttaa opiskelija keskeisiin mittayksiköihin ja niiden	• edellisen moduulin asioiden kertaaminen • päivämäärät • aukioloajat • suureiden mittayksiköt (pituus, tilavuus, aika ja massa) ja niiden lyhenteet • mittavälineet (viivoitin, desimitta, vaaka) KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio, numeeriset taidot)

	lyhenteisiin sekä mittavälineiden käyttöön ohjata opiskelijaa ymmärtämään aikaan sekä rahankäyttöön liittyviä käsitteitä	
OPISKELU- JA ITSEARVIOINTITAITOT		
	ohjata opiskelijaa tunnistamaan, arvioimaan ja kehittämään opiskelutaitojaan	- itsearvioinnin harjoittamista opiskelun tavoitteiden ja niiden saavuttamisen tapojen pohdintaa - oppimisen ja opintojen edistymisen pohdintaa
Mahdollisia kansalaisopiston kursseja, joita voidaan järjestää joko iltaisin tai viikonloppuisin: Tietotekniikan käyttö (16–26 t) Kurssilla opiskellaan tv:n alkeita ja suomea tietokoneavusteisesti. Kurssi tukee opiskelijan arkielämän tilanteista selviämistä ja kotoutumista. Kurssilla opitaan käyttämään internetiä ja tekstin käsittelyohjelmaa, tehdään kuuntelu- ja tiedonhakutehtäviä. Kurssilla harjoitellaan myös medialukutaitoa. Liikunta (12–18 t) Kurssilla tehdään monipuolisia liikunta- ja ryhmäyttäviä harjoituksia, pelataan sekä sisä- että ulkopelejä. Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kannustaa monipuoliseen liikkumiseen. Lauletaan! (12-14 t) Kurssilla opiskellaan suomea laulaen. Samalla harjoitellaan ääntämistä. Sanat jäävät mieleen laulamalla ja laulamalla voidaan harjoitella yhdistämään äänneitä tavuiksi ja sanoiksi. Musiikin avulla opitaan myös suomalaista kulttuuria.		

4.4 LUKU 3 Kohti sujuvaa peruslukutaitoa (150–200 tuntia)

Moduulin tavoitteet: Opiskelija saavuttaa *peruslukutaidon*. Kielitaidon osalta painotetaan suullista kielitaitoa ja viestintävalmiuksia. Opiskelija laajentaa arkielämän kielenkäyttötilanteita ja kartuttaa sanavarastoa. Rakenteet tulevat tilannesidonnaisissa yhteyksissä ja niitä harjoitellaan suullisesti. Harjoitellaan tekstitaitoa ja kuvanlukutaitoa. Jatketaan sanaston opiskelua ja viestintätilanteiden harjoittelua toiminnallisia menetelmiä käyttäen. Tuetaan opiskelijan aktiivisuutta tulla osallistuvaksi kansalaiseksi uudessa kotimaassaan ja ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon merkityksestä arkielämän sujuvuuden ja työllistymisen kannalta.

Painotus lukutarkkuuteen ja suullisen kielitaitoon.

MONILUKUTAITO		
osa-alueet	tavoitteet	keskeiset sisältöalueet

Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	• opastaa opiskelijaa ymmärtämään arkielämään liittyviä ilmaisuja ja ohjata häntä seuraamaan yksinkertaisia keskusteluja • harjaannuttaa opiskelijaa viestimään tarpeistaan ja rohkaista häntä käyttämään kieltä arkipäivän erilaisissa viestintätilanteissa • ohjata opiskelijaa ääntämään ymmärrettävästi • tukea opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti erilaisissa esitys- ja vuorovaikutustilanteissa	AIHEPIIRIT: • edellisten moduulien aiheiden kertaaminen ja syventäminen • koti • asuminen • paikan ilmauksia • henkilötietoasiat: syntymäaika ja -paikka, henkilötunnus, siviilisääty, lähiosoite, äidinkieli, kansalaisuus, lähiomainen jne TAVALLISET KYSYMYKSET: • edellisten moduulien kysymysten kertaaminen • henkilötietokysymykset • paikan ilmauksesta • tavalliset kysymykset liittyen ruoanlaittoon ja kodinhoitoon JOKAPÄIVÄISET OHJEET, KEHOTUKSET JA YKSINKERTAISIMMAT VUOROPUHELUT: • edellisten moduulien asioiden kertaaminen • asunnon huoltoon liittyviä tilanteita • kodinhoito • ruoanlaitto • ruokaohjeet • terveellinen ravinto • kerrotaan kodinhoitamisesta • henkilötiedot
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen	• ohjata opiskelijaa lukemaan sanoja, lauseita ja lyhyitä tekstejä • opastaa opiskelijaa teknisen lukutaidon kehittymisen myötä luetun ymmärtämiseen / tekstin tulkitsemiseen • ohjata opiskelijaa ymmärtämään visuaalisia / monimuotoisia tekstejä • innostaa opiskelijaa lukutaidon oppimisessa ja lauseiden/tekstien	• edellisten moduulien asioiden kertaaminen • eritasoiset tekstit ja yksinkertaiset kysymykset teksteihin • eritasoiset tekstit • ruokaohjeet • omat henkilötietopaperit KIELISTUDIOSSA: • www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio) • yksinkertaisten kahoot-pelien pelaamista (myös luokassa)

	ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan • kannustaa opiskelijaa kiinnostumaan teksteistä ja kertomuksista luomalla myönteisiä luku- ja katselukokemuksia	
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen	• ohjata opiskelijaa äännetietoisuuteen ja äänne- kirjainvastaavuuden periaatteen ymmärtämiseen • ohjata ja rohkaista opiskelijaa tuottamaan suullisesti ja kirjallisesti sanoja, fraaseja sekä lyhyitä viestejä välittömistä tarpeista • opastaa opiskelijaa harjaannuttamaan kirjoittamisen taitoa	• edellisten moduulien asioiden kertaaminen • kuvasta kirjoittaminen muutamalla lauseella • lyhyiden tekstien (viestien ja ilmoitusten) kirjoittamista • eritasoiset tekstit ja yksinkertaiset kysymykset teksteihin • viranomaislomake • allekirjoitus KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi - sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio)
Numeeriset taidot	• tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä • harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja numeerisesta tiedosta arjen tilanteissa sekä käyttämään lukuja peruslaskutoimituksissa • ohjata opiskelijaa ilmaisemaan lukujen avulla määrää ja järjestystä sekä	• edellisten moduulien asioiden kertaaminen • lukumäärien vertailua • kerto- ja jakolasku KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi - sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio, numeeriset taidot)

	tutustuttaa opiskelija keskeisiin mittayksiköihin ja niiden lyhenteisiin sekä mittavälineiden käyttöön ohjata opiskelijaa ymmärtämään aikaan sekä rahankäyttöön liittyviä käsitteitä	
OPISKELU- JA ITSEARVIOINTITAITOT		
	ohjata opiskelijaa tunnistamaan, arvioimaan ja kehittämään opiskelutaitojaan	- itseohjautuvuuden ja omasta oppimisesta vastuun oton harjoittelemista - oppimisen havainnoinnin harjoittelemista ryhmässä - vertaisarviointitaitojen harjoittelemista ryhmässä
YHTEISKUNTATAIDOT JA KULTTUURITUNTEMUS		
	- lähiympäristön ja -yhteisön tuntemus sekä paikallisten erityispiirteiden tunnistaminen - tutustuttaa opiskelija Suomen historian ja yhteiskuntajärjestelmän peruspiirteisiin, tukea ja kannustaa opiskelijaa toimimaan aktiivisesti omassa lähiyhteisössään, suomalaisessa yhteiskunnassa ja kansalaisyhteiskunnassa laajemmin - ohjata opiskelijaa käyttämään yhteiskunnassa tarjolla olevia palveluita	- historiaan ja yhteiskuntataitoihin liittyvää sanastoa ja käsitteitä - vierailuja paikallisten toimijoiden luo - yhteiskunnan peruspalvelut - julkiset palvelut (terveydenhoito, KELA, sosiaalitoimisto, työvoima- ja elinkeinotoimisto, päivähoido, koulutuspalvelut, poliisi, kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimet) - yksityiset palvelut, pankki, mobiilipalvelut - laskut - kolmas sektori (yhdistykset ja seurakunnat) - Suomen historia pääpiirteitään - yhteiskuntajärjestelmä (valtioelimet ja paikallishallinto) - ihmisoikeudet - lastenoikeudet - tasa-arvo - yhdenvertaisuus
Mahdollisia kansalaisopiston kursseja, joita voidaan järjestää joko iltaisin tai viikonloppuisin: Käsityökurssi kierrätysmateriaaleista (12–24 t) Kurssilla tehdään pieniä kasetteja erilaisia kierrätysmateriaaleja (munakennoja, vanhoja vaatteita, metallilankaa, helmiä jne) käyttäen. Kurssi tukee opiskelijan arkielämän tilanteista selviämistä ja		

kotoutumista, samalla tutustutaan kestävän kehityksen periaatteisiin ja harjoitellaan jätteiden kierrätystä.

Tietotekniikan käyttö (16–26 t)

Kurssilla opiskellaan tv:n alkeita ja suomea tietokoneavusteisesti. Kurssi tukee opiskelijan arkielämän tilanteista selviämistä ja kotoutumista. Kurssilla opitaan käyttämään internetiä ja tekstin käsittelyohjelmaa, tehdään kuuntelu- ja tiedonhakutehtäviä. Kurssilla harjoitellaan myös medialukutaitoa.

4.5 LUKU 4 Harjoitellaan monilukutaitoa (100–150 tuntia)

Moduulin tavoitteet: Opiskelija kehittää *tekstitaitoa ja funktionalista lukutaitoa*. Kielitaidon osalta painotetaan suullista kielitaitoa ja viestintävalmiuksia. Opiskelija laajentaa arkielämän kielenkäyttötilanteita ja kartuttaa sanavarastoa. Suullisen kielitaidon osalta viritellään tietoisuutta suomen kielen rakenteista. Harjoitellaan tekstitaitoa ja kuvanlukutaitoa. Jatketaan sanaston opiskelua ja viestintätilanteiden harjoittelua toiminnallisia menetelmiä käyttäen. Tuetaan opiskelijan aktiivisuutta tulla osallistuvaksi kansalaiseksi uudessa kotimaassaan ja ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon merkityksestä arkielämän sujuvuuden ja työllistymisen kannalta.

Painotus monipuoliseen monilukutaidon kehittymiseen ja jatkosuunnitelman tekemiseen.

Opiskelija saavuttaa kirjoittamisen ja luetun ymmärtämisen osalta kehittyvän alkeiskielitaidon A1.1, puhumisen ja kuullun ymmärtämisen osalta kielitaito voi olla tasolla A1.2 tai enemmän.

MONILUKUTAITO		
osa-alueet	tavoitteet	keskeiset sisältöalueet
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	• opastaa opiskelijaa ymmärtämään arkielämään liittyviä lyhyitä ilmaisuja ja ohjata häntä seuraamaan yksinkertaisia keskusteluja • harjaannuttaa opiskelijaa viestimään tarpeistaan ja rohkaista häntä käyttämään kieltä arkipäivän erilaisissa viestintätilanteissa	AIHEPIIRIT: • edellisten moduulien aiheiden kertaaminen ja syventäminen • ajanvaraus • apteekissa asiointi • päivähoito, koulu • ammattisanasto • ammatit • vapaa-ajanvietto • kirjaston käyttö TAVALLISET KYSYMYKSET: • edellisten moduulien kysymysten kertaaminen • kuulumisista

	- ohjata opiskelijaa ääntämään ymmärrettävästi - tukea opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti erilaisissa esitys- ja vuorovaikutustilanteissa	- terveydentilasta ja ohjeet terveydenhoidosta - opiskelu- ja työhistoriasta - kirjaston käytöstä, harrastuksista, kansalaisopiston kursseista JOKAPÄIVÄISET OHJEET, KEHOTUKSET JA YKSINKERTAISIMMAT VUOROPUHELUT: - edellisten moduulien asioiden kertaaminen - oman terveydentilan kuvaileminen - päivähoito ja koulu - kansalaisopiston iltakurssit - kurssille ilmoittautuminen
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen	- ohjata opiskelijaa äänne- ja tavutietoisuuteen sekä hahmottamaan äänne-kirjainvastaavuuden periaate - ohjata opiskelijaa lukemaan sanoja, lauseita ja lyhyitä tekstejä - opastaa opiskelijaa teknisen lukutaidon kehittymisen myötä luetun ymmärtämiseen / tekstin tulkitsemiseen - ohjata opiskelijaa ymmärtämään visuaalisia / monimuotoisia tekstejä - innostaa opiskelijaa lukutaidon oppimisessa ja lauseiden/tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan - kannustaa opiskelijaa kiinnostumaan teksteistä ja kertomuksista luomalla myönteisiä luku- ja katselukokemuksia	- edellisten moduulien asioiden kertaaminen - lääkkeiden käyttöohjeet - viestit päiväkodista ja koulusta, esim. Wilmasta - lasten kirjat - selkokieliset kirjat - kansalaisopiston opinto-ohjelma KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio) - yksinkertaisten kahoot-pelien pelaamista (myös luokassa)
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen	- ohjata opiskelijaa äännetietoisuuteen ja äänne-kirjainvastaavuuden periaatteen ymmärtämiseen - ohjata ja rohkaista opiskelijaa tuottamaan suullisesti ja kirjallisesti	- edellisten moduulien asioiden kertaaminen - tekstiviestin kirjoittaminen - viesti kouluun tai päiväkotiiin - kurssille ilmoittautuminen (viesti) - lomake kirjastokortin hakemista varten

	sanoja, fraaseja sekä lyhyitä viestejä välittämistä tarpeista • opastaa opiskelijaa harjaannuttamaan kirjoittamisen taitoa • ohjata opiskelijaa tuntemaan vähitellen oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia	KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio)
Numeeriset taidot	• tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymistä • harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja numeerisesta tiedosta arjen tilanteissa sekä käyttämään lukuja peruslaskutoimituksissa • ohjata opiskelijaa ilmaisemaan lukujen avulla määrää ja järjestystä sekä tutustuttaa opiskelija keskeisiin mittayksiköihin ja niiden lyhenteisiin sekä mittavälineiden käyttöön • ohjata opiskelijaa ymmärtämään aikaan sekä rahankäyttöön liittyviä käsitteitä	• edellisten moduulien asioiden kertaaminen • luvut rahaliikenteessä (hinnat, laskut ja kuitit) • tekniset apuvälineet (laskin, älypuhelimien sovellukset, pankkiautomaatti ja pankki) KIELISTUDIOSSA: www.kotisuomessa.fi -sivuston tehtäviä (Perustaidot-osio, numeeriset taidot)
OPIKELU- JA ITSEARVIOINTITAITOT		
	• ohjata opiskelijan ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä	• digitaalisten viestintävälineiden ja verkostojen käyttämisen harjoittelua • tuki- ja ohjauspalveluita tarjoavien tahojen käyttämisen harjoittelua • henkilökohtainen opiskelusuunnitelma • jatkosuunnitelma
YHTEISKUNTATAIDOT JA KULTTUURITUNTEMUS		
	• tutustuttaa opiskelijaa suomalaiseen kulttuuriin liittyviin tapoihin, arvoihin,	• suomalaiseen kulttuuriin liittyviä tapoja, arvoja, normeja ja asenteita

	normeihin ja asenteisiin sekä tulemaan tietoisiksi omasta arvomaailmasta • tukea opiskelijaa toimimaan rakentavasti kulttuurisesti moninaisen yhteisön jäsenenä ja ohjata opiskelijaa suhtautumaan avoimesti kulttuurisesti erilaisten näkemysten olemassaoloon • perehdyttää opiskelijaa suomalaiseen työelämään ja työelämän käytänteisiin	• itselleen tärkeitä arvoja • koskemattomuus • oma mielipide • erilaisia vuorovaikutustilanteita • ammattinimikkeet • työtehtävät • työpaikkojen nimet • työllistymiseen liittyviä tekijöitä työelämän pelisääntöjä • suomalaiseen työkulttuuriin tapoja • työelämän sanasto • tutustumiskäynnit ammattialojen koulutuksiin, työpaikkoihin ja/tai yrityksiin
--	--	--

Mahdollisia kansalaisopiston kursseja, joita voidaan järjestää joko iltaisin tai viikonloppuisin:

Ompelukoneen käyttö (16–26 t)

Kurssilla opitaan käyttämään ompelukonetta. Kurssi tukee opiskelijan arkielämän tilanteista selviämistä ja kotoutumista. Kurssilla opitaan ompelemaan ja käyttämään erilaisia lankoja ja kankaita, ommellaan pieniä töitä.

Työelämään tutustuminen (20–40 t)

Kurssi suoritetaan suomenkielisellä työpaikalla työelämään tutustumisjaksona, jonka aikana opiskelija tutustuu suomalaiseen työelämään, suomalaiseen työkulttuuriin ja kehittää työelämässä tarvittavia viestintätaitoja. Opiskelija voi miettiä, sopiiko kyseinen ala hänelle itselleen. Hän tunnistaa oman ammatillisen osaamisensa, omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa sekä arvioi osaamistaan ja saa siitä myös palautetta. Ammattialan sanasto karttuu, suomen puhekielen ymmärtäminen ja suullinen kielitaito vahvistuu.

5. Ohjauksen ja jatko-ohjauksen tavoitteet lukutaitokoulutuksessa, opiskelijan tukeminen ja tuen järjestäminen

Vantaan aikuisopistossa opiskelijoita ohjataan ja tuetaan kokonaisvaltaisesti. Opiskelijan tukeminen ja ohjaus perustuvat kotoutujalähtöiseen näkökulmaan. Koulutuksen ohjauksen päätavoite on lisätä opiskelijan ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon merkityksestä arkielämän sujuvuuden, yhteiskunnassa toimimisen, opiskelun ja työllistymisen kannalta. Lukutaitokoulutus kattaa sisällöltään luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen ohella myös opiskelijan kokonaisvaltaista kotoutumista tukevia opintoja ja arjen kansalaisuuden taitojen kehittymistä. Ohjauksella otetaan huomioon jokaisen opiskelijan oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tarpeet sekä erilaiset opiskelumahdollisuudet. Puutteelliset perustiedot ja -taidot voivat olla aikuiselle opiskelijalle sekä elämänhallintaa että

itsetuntoa alentavia tekijöitä. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja sen ylläpitäminen, oppimaanoppimisen taitojen lisääminen ovat tärkeä osa ohjausta ja tukea. Jokaisella opiskelijalla on aikaisempaa osaamista, jonka tunnistaminen, esille saattaminen ja arvostaminen tukevat opiskelijan luottamusta omaan oppimisedellytyksiin ja mahdollisuuksiin oppia uusia asioita.

Vantaan aikuisopistossa opiskelijan tukeminen ja ohjaus on prosessi, joka alkaa opiskelijan kohtaamisesta opintoihin hakeutumisen vaiheessa, jatkuu koko opiskelun ajan ja päättyy opiskelun loppuvaiheen jatkosuunnitelmien tarkentamiseen. Opiskelijan ohjausta toteutetaan kolmivaiheisesti: **kotoutujalähtöinen ohjaus eli alkuohjaus** koulutukseen hakeutumisen vaiheessa, **ohjaus opiskelun aikana** sekä **jatko-ohjaus** opiskelun loppuvaiheessa.

5.1 Ohjaus koulutuksen alussa

Kotoutujalähtöisessä ohjauksessa (alkuohjauksessa) ennen koulutuksen aloittamista selvitetään opiskelijan osaamista, koulutustarpeita, opiskelun edellytyksiä, opiskelumotivaatiota ja kiinnostuksen kohteita haastatteluin ja testein sekä orientaatiojakson aikaisen havainnoinnin ja testien avulla. Tavoitteena on varmistaa, että koulutukseen hakeutuja ohjautuisi hänelle parhaiten soveltuvaan koulutukseen. Mikäli lähtötason arvioinnissa ilmenee, että kyseinen koulutus ei ole opiskelijalle tarkoituksenmukainen vaihtoehto, opiskelija ohjataan hänelle paremmin sopivaan koulutukseen yhteistyössä TE-toimiston tai kunnan kanssa. Tarvittaessa haastattelussa käytetään tulkkia tai avustajaa, jotta yhteinen ymmärrys varmistuu. Alkuohjauksesta vastaavat opettajat.

5.2 Ohjaus koulutuksen aikana

Koulutuksen aikaisen ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijaa henkilökohtaisessa kasvussa hänen omassa ympäristössään sekä yhteiskunnassa, jossa kirjallisella viestinnällä on suuri merkitys. Tavoitteena on lisätä opiskelijan ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon merkityksestä arkielämän sujuvuudelle, yhteiskunnassa toimimiselle, opiskelulle ja työllistymiselle. Koulutuksen aikana opiskelijoita tuetaan osallistumaan harrastuksiin ja muuhun osallistavaan toimintaan. Tehdään yhteistyötä vapaaehtoissektorin ja erilaisten yhdistysten kanssa, mikä tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuksia löytää tukiverkostoa ja

mielekäästä tekemistä. Osallistuminen tukee maahanmuuttajan kotoutumista, työllistymismahdollisuuksia sekä arjen kansalaisuuden rakentumista.

Koulutuksen aikaisessa ohjauksessa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan opiskeluvalmiuksien ja opiskelutaitojen kehittymisen tukemiseen. Tämä on erityisen tärkeää, koska lukutaitokoulutukseen tulevan henkilön aikaisemmat opiskelukokemukset voivat olla hyvin vähäiset. Opiskelijaa ohjataan ja tuetaan ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan, opintojen suunnittelusta, tavoitteiden asettamisesta sekä oman opiskelun etenemisen itsearvioinnista. Opiskelijan aikuisuuden arvostaminen on hänen tukemisensa ja ohjaamisensa onnistumisen perusedellytyksiä. Ohjauksen ja tuen järjestämisessä tulee käyttää erilaisia toimintatapoja, jotka edistävät yhteistyön sujuvuutta ja nostavat opiskelijan omat voimavarat ja osaamisen esille. Opiskelijoiden omien kieli- ja kulttuuriryhmien verkostoja ja tukiryhmiä pidetään yhteistyökumppaneina tukemassa opiskelijaa sekä luku- ja kirjoitustaidon oppimista myös omalla äidinkielellä. Myös ohjauksessa huomioidaan yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Tukea tarjotaan sekä yksilö- että ryhmäohjauksena. Opetusryhmää tuetaan toimimaan myönteisenä ja vuorovaikutuksellisenä oppimisympäristönä, jossa opiskelijan on mahdollista saada myös vertaistukea toisilta opiskelijoilta. Opiskelijoita ohjataan myös tunnistamaan omat voimavaransa, oppimiseen liittyvät vahvuutensa ja kehittymistarpeensa. Keskusteluissa pyritään tuomaan näkyviksi opiskelijan vahvuuksia, osaamista ja kiinnostuksen kohteita, ja niissä pohditaan yhdessä mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen opiskelijan senhetkisessä elämäntilanteessa.

Opiskelijaa tuetaan ja ohjataan kokonaisvaltaisesti koko koulutuksen ajan. Tavoitteena on kannustaa jokaista opiskelijaa henkilökohtaisesti siten, että hänellä on mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan. Opintojen on oltava sopivan haastavia niin, että opiskelija voi saada onnistumisen kokemuksia. Toisaalta liian suuret haasteet voivat laskea opiskelumotivaatiota ja heikentää opiskelijan uskoa kehittymismahdollisuuksiinsa.

Opiskelijan itsetunnon vahvistamisen ja elämänhallinnan kannalta on oleellista, että hän saavuttaa riittävät perustiedot ja -taidot oman arjen hallitsemiseksi. Opiskelijan elämäntilanteet voivat kuitenkin olla opiskelun kannalta haasteelliset uudessa kulttuurissa. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja sen ylläpitäminen voivat edellyttää ohjaajalta syventymistä opiskelijan elämäntilanteeseen myös kokonaisvaltaisemmin, jotta opiskelijalle tarvittaessa voidaan tarjota erilaisia tukimuotoja. Opiskelijalla voi olla erilaisia

oppimisen ongelmia tai vaikeiden kokemusten aiheuttamia traumoja, jolloin yhteistyö terveyshuollon erilaisten palveluiden tarjoajien kanssa on tarpeen. Moni opiskelija on kunnan sosiaalitoimen asiakas ja tekemällä yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa opiskelija voidaan ohjata tarvittavien palveluiden pariin.

Koulutuksen aikaisella ohjauksella tuetaan myös opiskelijan opiskeluvalmiuksia ja oppimisen taitojen kehittymistä. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija pystyy paremmin tekemään omaa tulevaisuuttaan ja ammatillista kehittymistään koskevia päätöksiä ja ymmärtämään omien valintojensa ja oman toimintansa seuraukset. Ohjauksessa huomioidaan opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä muun muassa arkielämää ja siihen kuuluvia asioita. Koulutuksen aikaisesta ohjauksesta vastaavat vastuuopettaja ja opinto-ohjaaja. Aiemmin lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden ohjausta ei ollut, mutta uuden OPS:n myötä ohjausta kehitetään koko ajan.

5.3 Ohjaus koulutuksen lopussa

Opiskelun loppuvaiheessa ohjauksessa keskitytään lisääntyvässä määrin **jatko-ohjaukseen** yhteistyössä TE-toimiston tai muun ohjaavan tahon kanssa. Myös yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa lisääntyy. Tällöin keskitytään erityisesti opiskelijan kanssa tehtävään jatkosuunnitelman laadintaan. Opiskelun aikana tulevaisuuden suunnitelmia on käsitelty muun muassa erilaisia ammatteja ja koulutusmahdollisuuksia pohdittaessa. Koulutuksen loppuvaiheessa ohjauksen tuloksena tulee jokaisella opiskelijalla olla konkreettiset jatkosuunnitelmat, joissa on eritelty lyhyen aikavälin tavoitteet ja kuvattu koulutus- ja/tai työllistymistavoitteet. Kun opiskelija on saavuttanut luku- ja kirjoitustaidon perusteet, hän voi jatkaa aikuisten perusopetuksen alkuvaiheeseen, kotoutumis- tai ammattikoulutukseen. Työkokeilun kautta opiskelija voi tutustua suomalaiseen työelämään, saada työkokemusta ja löytää oman paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Mikäli opiskelija ei iän tai muun syyn takia ole hakeutumassa koulutukseen tai työelämään, hänen henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa kuvataan, miten hän jatkossa edistää kotoutumistaan ja kansalaiseksi kasvuaan. Opiskelijaa ohjataan toimimaan vapaaehtoistoiminnan piirissä, näin opiskelija saa mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin ja itseluottamuksen vahvistamiseen. Suunnitelmassa voi olla esimerkiksi kuvauksia erilaisista aktiviteeteista tai harrastusmahdollisuuksista, joihin opiskelija suunnittelee osallistuvansa. Jatkosuunnitelman tekevät vastuuopettaja ja opinto-ohjaaja.

6. Arviointi lukutaitokoulutuksessa

6.1 Oppimisen arviointi ja palautteen antaminen koulutuksen aikana

Oppimisen arviointi on prosessi, joka kestää koko koulutuksen ajan. Opiskelijan oppimisen arvioinnin tulee olla jatkuvaa, monipuolista ja kannustavaa. Arvioinnin tavoitteena on tukea opiskelijan realistista käsitystä omasta oppimisestaan sekä auttaa opiskelijaa näkemään, mitkä opiskelun osa-alueet tarvitsevat vielä harjoitusta. Opiskelun aikana saatu palaute vaikuttaa vahvasti siihen, millainen käsitys itsestä oppijana opiskelijalle syntyy. Arvioinnin on siksi erityisen tärkeää tapahtua kannustavassa ja myönteisessä ilmapiirissä. Erityisesti itsearviointitaitojen oppiminen vaatii runsaasti toistoja ja systemaattista, jatkuvaa harjoittelua ennen kuin opiskelijat pystyvät näiden taitojen turvin ohjaamaan yhä enemmän omaa opiskeluaan. Itsearviointitaidot ovat keskeisessä asemassa omien tavoitteiden asettamisessa ja oman elämän hallinnassa. Opiskelijan oppimista arvioivat opiskelijaa opettavat opettajat yhdessä.

Jatkuvalla ja hyvin suunnitellulla arvioinnilla opettaja tukee opiskelijan realistista käsitystä opiskelun edistymisestä ja taitojen karttumisesta. Arviointi on koulutuksen aikana henkilökohtaista, ja kunkin opiskelijan taitoja arvioidaan suhteessa hänelle asetettuihin tavoitteisiin. Tavoitteet käydään opiskelijoiden kanssa läpi heti koulutuksen alkuvaiheessa. Opiskelijaa tulee auttaa näkemään ja tiedostamaan eri tekijöitä, jotka vaikuttavat oppimiseen ja sen nopeuteen.

Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, jotta opiskelija voi mahdollisimman hyvin osoittaa oman osaamisensa. Kaikenlaisen edistymisen näkyväksi tekeminen on tärkeää, jotta oppijan opiskelumotivaatio säilyy. Koulutuksen alussa arviointi voi olla opettajajohtoista, mutta opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointitaitoja pyritään jatkuvasti kehittämään niin, että opettajan rooli arvioinnissa vähenee koulutuksen edetessä. Opettajan on hyvä antaa palautetta opiskelijoille sekä suullisesti että kirjallisesti niin, että opiskelijat ymmärtävät arvioinnin sisällön ja heillä on mahdollisuus esittää siihen liittyviä kysymyksiä. Opettajan ja opiskelijoiden väliset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja vahvistavat opiskelijan käsitystä opiskelupolun ja siihen osana kuuluvan arvioinnin henkilökohtaisuudesta. Opettajan on hyödyllistä pyrkiä myös saamaan opiskelijoilta palautetta omasta työstään ja reflektoida sen valossa esimerkiksi opetusmenetelmien toimivuutta ja mielekkyyttä.

6.2 Oppimisen arviointi koulutuksen päättyessä ja annettavat todistukset

Vantaan aikuisopistossa koulutuksen päättyessä opiskelijan osaaminen arvioidaan suhteessa koulutukselle asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus.

Todistukseen (liite 3) merkitään seuraavat tiedot:

- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja syntymäaika
- opiskelijan suorittaman koulutuksen nimi ja kesto ja sen sisältämät opintokokonaisuudet
- kuvaus koulutuksesta, johon opiskelija on osallistunut
- koulutuksen kokonaistuntimäärä
- todistuksen antamispäivä ja todistuksen antajan allekirjoitus
- tieto siitä, että koulutus on toteutettu noudattaen Opetushallituksen antamaa Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositusta (Opetushallitus 1/011/2017).

Opiskelijan osaaminen koulutuksen päättyessä arvioidaan vähintään seuraavilla kielitaidon osa-alueilla liitteen 4 mukaisesti:

- vuorovaikutustilanteissa toimiminen
- tekstien lukeminen ja tulkitseminen
- tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen
- numeeriset taidot

Arviointitaulukko (liite 4) on aina liitettävä todistukseen kääntöpuolelle. Mikäli opiskelija on koulutuksen aikana saavuttanut joillakin kielitaidon osa-alueilla vähintään taitotason A1.1, todistukseen merkitään myös kyseisten kielitaidon osa-alueiden kohdalle opiskelijan saavuttama kielitaitotaso kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisesti (liite 2). Todistukseen voidaan lisäksi liittää sanallista arviointipalautetta opiskelijan taitojen kehittymisestä. Lisäksi oppilaitoksen tulee toimittaa jatkosuunnitelma, joka sisältää suosituksen opiskelijan seuraavasta koulutuksesta tai muusta palvelusta.

LIITE 1. HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUSUUNNITELMA (HOPS)

Sukunimi	Etunimi	Henkilötunnus
Osoite		
Puhelin	Kansalaisuus	Äidinkieli
Muu kielitaito		Tullut Suomeen
KOTOUTUMISSUUNNITELMA tehty ☐ TE-toimiston toimesta ☐ kunnan toimesta ☐ Ensimmäisen kotoutumissuunnitelman laatimispäivä: _____ Kotoutumissuunnitelman kirjatut tavoitteet:		
KOULUTUS kotimaassa		
Oppimishalukkuus	Opiskelutaidot	
Mahdolliset esteet		
Tuen tarve ja sen järjestäminen		
Aikaisemmat suomen kielen kurssit		

Tietotekninen osaaminen	
AMMATTI	
Työkokemus kotimaassa	Työkokemus Suomessa
Harjoittelukokemus	
Tavoiteammatti (ennen koulutusta)	
Erityisosaaminen tai vahvuudet	
Opettajan suositus ennen koulutusta	
JATKOSUUNNITELMAT Mitä haluat tehdä kurssin jälkeen? Mitä haluat tehdä tulevaisuudessa?	Työ ja ammatti
	Koulutus
Opettajan suositus koulutuksen päättyessä	
pvm	opiskelijan allekirjoitus
opettajan allekirjoitus	

LIITE 2. Lähtötasoarviointilomake (HOPS-lomakkeen yhteydessä)

MONILUKUTAITO				KYLLÄ	EI
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen					
Tunnistaa ja ymmärtää puheesta joitakin suomen kielen sanoja, kysymyksiä ja fraaseja.					
Osaa ääntää ymmärrettävästi.					
Osaa tuottaa joitakin suomen kielen sanoja.					
Osaa jonkin verran arkisessa kanssakäymisessä tarvittavia sanoja.					
Osaa vastata tavallisimpiin kysymyksiin ja käyttää yleisimpiä fraaseja.					
Suullinen suomen kielen taito:					
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen					
Tuntee latinalaisen kirjaimiston joitakin kirjaimia.					
Osaa mekaanisesti lukea tavuja.					
Osaa mekaanisesti lukea lyhyitä sanoja.					
Tunnistaa muutamia tuttuja sanoja.					
tarkkuus					
nopeus					
ymmärrettävyys					
osaa lukea omalla äidinkielellään.					
miten	vähän	mekaanisesti	hyvä perusluku		
osaa lukea _____ (esim. kotimaansa valtakielellä).					
miten	vähän	mekaanisesti	hyvä perusluku		
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen					
osaa kirjoittaa nimensä latinalaisin kirjaimin					
osaa kirjoittaa sanelussa tavuja.					
osaa kirjoittaa diftongeja.					
osaa kirjoittaa sanelussa kaksitavuisia sanoja.					
osaa jäljentää sanat ja lyhyet lauseet.					
osaa kirjoittaa äidinkielellään.					
osaa kirjoittaa _____.					
Numeeriset taidot					
osaa numerot 0-10.					
osaa numerot 11-100.					
osaa kertoa itselleen tärkeitä numeerisia ilmauksia, esim. oman osoitteen, henkilötunnuksen ja puhelinnumeron.					

tunnistaa ja osaa kellonaikoja.		
---------------------------------	--	--

**VANTAAN
AIKUISOPISTO**
Vanda vuxenutbildningsinstitut

TODISTUS

ETUNIMI SUKUNIMI

SYNTYMÄAIKA

**ON SUORITTANUT VANTAAN AIKUISOPISTON JÄRJESTÄMÄN
LUKUTAITOKOULUTUKSEN MODUULIT**

LUKU 1 Alkavan lukutaidon moduuli (xxx tuntia)

LUKU 2 Kohti kehittyvää lukutaitoa (xxx tuntia)

LUKU 3 Kohti sujuvaa peruslukutaitoa (xxx tuntia)

LUKU 4 Harjoitellaan monilukutaitoa (xxx tuntia)

AJALLA XX.XX.XXXX–XX.XX.XXXX

Koulutuksen arviointitaulukko on todistuksen kääntöpuolella

allekirjoitus

koulutuspäällikkö

Vantaalla _____. _____. _____. kuuta vuonna _____

allekirjoitus

vastuukouluttaja

Koulutus on toteutettu noudattaen Opetushallituksen antamaa Vapaan sivistystyön
lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosittelusta (Opetushallitus 4/11/2017).

LIITE 4. Arviointitaulukko todistusta varten (liitetään aina todistuksen kääntöpuolelle, täytetään koneellisesti)

ARVIOINTITÄULUKKO	KYLLÄ	EI
VUOROVAIKUTUSTILANTEISSA TOIMIMINEN		
Tunnistaa ja ymmärtää puheesta joitakin sanoja, kysymyksiä ja fraaseja.		
Osaa ääntää ymmärrettävästi.		
Osaa tuottaa joitakin suomen kielen sanoja.		
Osaa jonkin verran arkisessa kanssakäymisessä tarvittavia sanoja.		
Osaa melko paljon itseä ja lähipiiriä kuvaavia sanoja.		
Osaa vastata tavallisimpiin kysymyksiin ja käyttää yleisimpiä fraaseja.		
Osaa paljon arkielämän asiointitilanteissa tarvittavia sanoja.		
Pystyy seuraamaan yksinkertaista vuoropuhelua.		
Pystyy osallistumaan yksinkertaiseen vuoropuheluun.		
Osaa monipuolisesti sanoja ja fraaseja useista aihepiireistä.		
Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____		
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen		
Tunnistaa arjen sujuvuuden kannalta tärkeitä symboleja.		
Tuntee latinalaisen kirjaimiston.		
Tunnistaa muutamia tuttuja sanoja.		
Osaa mekaanisesti lukea tavuja tai lyhyitä sanoja.		
Osaa ymmärtäen lukea sanoja.		
Osaa ymmärtäen lukea lauseita tai lyhyitä tekstejä.		
Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____		
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen		
Osaa kirjoittaa suur- ja pienaakkosia.		
Ymmärtää äänne- ja kirjainvastaavuutta ja osaa kirjoittaa tavuja.		
Osaa kirjoittaa sanoja.		
Osaa kirjoittaa lyhyitä lauseita.		
Osaa kirjoittaa lyhyitä viestejä, esim. ilmoittaa poissaolosta.		
Osaa käyttää tietokonetta lyhyiden viestien lähettämiseen.		
Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason _____		
Numeeriset taidot		
Tunnistaa arjen toiminnoissa tärkeitä numeerisia symboleja.		
Osaa lukusanoja ja ymmärtää niiden merkityksen.		
Osaa kertoa itselleen tärkeitä numeerisia ilmauksia, esim. oman osoitteen, henkilötunnuksen ja puhelinnumeron.		
Osaa ilmaista luvuilla määrää ja järjestystä.		
Tunnistaa ja osaa kellonaikoja sekä osaa käyttää tavallisimpia mittavälineitä.		
Osaa yhteen- ja vähennyslaskun perusteet.		